

30 éves a Ludwig

Interjú Fabényi Júliával,
a Ludwig Múzeum igazgatójával

NAGY KRISTÓF

Fabényi Júlia

Fotó: Valuska Gábor

Fotó: Rosta József

Kevés olyan intézmény van Magyarországon, amelynek 30 éven át csak három igazgatója volt. Mi jut eszébe a korábbi igazgatókról?

FABÉNYI JÚLIA: Néray Katalint a Műcsarnokban ismertem meg 1990-ben, amikor hazajöttem Németországból, és felvett magam mellé munkatársul. Kiváló művészettörténész volt, és értett a művészetekhez. A szakmai rálátása, a diplomáciai készsége és a vezetői képessége volt az, ami megnyert, és persze a mérhetetlen szerénysége is. Nagyon pontos minőségérzéke volt, mindentől ki tudta hozni a maximumot, amit bizonyított a Velencei Biennálékon is. Kiválóan menedzselte a kortárs magyar művészetet, és nagy alázattal kezdte el építeni ezt az akkor kétfős múzeumot. Emellett a beköltözést ebbe az épületbe és a hozzá kapcsolódó gyűjteménygyarapítást is Néray valósította meg, akit pályája végén méltatlan támadások értek. Azóta is sajnálom, hogy akkor nem álltam ki mellette.

Bencsik Barna, aki 2008 és 2013 között volt igazgató, hű maradt a saját felfogásához. Rendkívül harsány volt a PR, ami fontos volt a múzeum akkori pozícionálásához, és az akkori körülmények is ezt erősítették. Színvonalas kiállításokat rendeztek, de nagy felfedezésekről és nemzetközi mozgásokról nem beszélhetünk – ez így inkább csak befelé szóló reklámként értékelhető. Egy maroknyi kurátorból álló csapat fogott össze, aminek elsődlegesen az volt a célja, hogy a Néray-féle felfogás ellen menjen, ami szerintem csupán látszatforradalmiság volt, de valójában inkább egy már idejét múlt magatartást képviselt. Ettől függetlenül voltak érdekes és hasznos kiállítások: fontosnak tartottam a John Cage-, a Yona Friedman- és a *Helyszíni szemle* című kiállításokat.

Nagyjából ugyanannyi időt töltött budapesti és vidéki intézmények vezetőjeként. Hogyan fogalmazná meg a különbségeket és a hasonlóságokat?

F. J.: Elvi síkon mindegy, hogy az ember hol van, de Magyarország továbbra is nagyon Budapest-fókuszú. Szombathelyen remekül ki tudtuk használni a rendszerváltás lendületét, a képtár Ausztria felé jelentősebb lett, mint Magyarországon. A vidéki

gyűjtemények sokkal érzékenyebbek, mert kisebbek: nem egy hatalmas halmazból kell válogatni. Ugyanakkor a gazdasági körülmények összehasonlíthatatlanok sajnos: a vidéken rendelkezésre álló anyagi források méltatlanul alacsonyak, a gyűjtemények fenntartásához is alig elegendők. A Szombathelyi Képtár kortárs gyűjteménye kiemelkedő művekből áll, kicsi, de valódi főművek tárhelye. Mégis hiányzik a megfelelő összeg a szükséges marketingre. Pécssett a Modern Magyar Képtárban a *Nyolcak* gyűjteménye szám szerint nem nagy, de szintén jelentős alkotásokból áll. Jobb anyagi körülmények között méltóbban lehetne azt a gyűjteményt is gondozni, kiállításokat szervezni köré, kutatásokkal mélyíteni az ismereteket.

A vidéki múzeumok ugyanakkor részei a lokálpatriotizmusnak. A helyi identitásképzés egészen mást jelent Budapesten – talán nem is létezik –, ám vidéken jelentős. Én nagyon szerettem vidéken dolgozni, mert a közönség iránti nyitottságra, így egyfajta demokratikus szemléletre is tanított.

BRÜCKNER JÁNOS: *Idézet I. A.*, 2017, vegyes technika, HUNGART © 2019

Pécsi múzeumigazgatósága alatt, 2010-ben volt egy Bauhaus-kiállítás is. Miben lesz más az április 10-én a Ludwigban nyíló *Bauhaus100. Program a mának – Kortárs nézőpontok?*

F. J.: 2010-ben az volt a cél, hogy egy klasszikus történeti kiállítást rendezzünk a Bauhausban részt vevő magyarokról, amit Bajkay Éva és Várkonyi György szervezett. A Bauhaus 1919–1933 között működött, az alkotók nem jöttek haza, szóval itthon gyakorlatilag nincs anyaguk. Ezért azt a kiállítást több mint 13 kölcsönző intézménnyel csináltuk végig. Ha ebből szerettünk volna bemutatni egy szeletet idén, akkor a szervezést legalább négy éve el kellett volna kezdeni. Most viszont nem ez volt a szándékunk, inkább a Bauhaus utóéletére, a kortárs szemléletű megközelítésekre koncentráltunk. Csaknem szintiszta kortárs anyagot mutatunk majd be, de van néhány nagyon izgalmas munka az 1970-es évek derekáról, amikor a Bauhaus-jelenség (összefüggően a De Stijl-lel) elkezdett visszatérni a köztudatba: itt lesz Csiky Tibor Rietveld-széke és Sikuta Gusztáv Mondrian-sorozatának egy darabja.

Az Európa Kulturális Fővárosa-projekt idején volt Pécssett múzeumigazgató. Most, hogy már lehet tudni, hogy 2023-ban Veszprém lesz a következő magyar helyszín, hogyan látja a pécsi projekt legfontosabb tanulságait?

F. J.: Pécssett nagyon jó szándékkal, de óriási meritéssel pályázták meg a kulturális fővárosi címet. A csúszások adminisztratív procedúrákból eredtek, az egész város fel volt bolygatva, 2010 júniusában még nem volt kész a múzeum Papnövelde utcai épülete. Ezért folyamatos helyszínkérésben voltunk, az épületünk csak a *Nyolcak* kiállításra készült el, műtárgykölcsönzéseket pedig csak pontos épületbemutatóssal lehet elérni.

Pécssett a Zsolnay Negyed rekonstrukciójával létrejött egy második városközpont, amivel az addigi, a belvárosra koncentrált turistá- és kulturális forgalom megszlott, de míg a belvárosban megritkult, a Zsolnay Negyedben nem épült ki a szükséges szolgáltatási hálózat. Tehát az tapasztalat, hogy egy akkori város, mint Pécs, nem képes fenntartani két ilyen központot. Meglátásom szerint egyik sem működik igazán. Nagyon jó, hogy az egyetem egyes intézetei a Zsolnay

Negyedbe kerültek, de az nem vált önfenntartóvá. A finansziális források a működésre sem elengedők, kiszámíthatatlanok, ezért nem lehet érdemben tervezni.

A Ludwig Múzeumban egy nagyszabású tárlat helyett sok apró kiállítással ünneplik a harmincadik évfordulót. Miért ezt a formátumot választották?

F. J.: Azt akartuk bemutatni, hogy mi egy múzeum tényleges szakmai struktúrája az adattártól kezdve a látványos gyűjteményen át egészen az olyan külső helyszínen megvalósuló kiállításokig, mint amilyen a Velencei Biennálé. Ezek a kapcsolódó területek, projektek kaptak helyet a körben elhelyezkedő termekben, a kiállítótér közepén pedig váltogatjuk a témákra bontott kiállításokat. Egy kicsit túl is vállaltuk magunkat. Akkorra az érdeklődés a programok és a kísérőrendezvények iránt, hogy nem is bírnánk nagy és dinamikus önkéntes csapatunk nélkül.

fotó: Rosta József

Installáció a Ludwig 30 – Pavilon című pop-up kiállításon

Az Iparterv-kiállítás egy konferenciával zárult. Mi volt ennek a célja?

F. J.: A poszt-szocialista országok múzeumaiban léteznek szocialista gyűjtemények, amelyek sokáig az állandó kiállítások része voltak. Ez egy időre kikerült a múzeumi programból – most kezd ismét visszazivároggni. Ez a művészeti múlt sokhelyütt nem lett történelmi anyag, hanem változó hangsúllyal, de gyakran látható az állandó kiállításokon, miközben elméleti síkon deklarált az avantgárd vagy a neoavantgárd jelentősége. Az elméleti írásokban és kritikákban a neoavantgárd fontossága sokkal erőteljesebben jelenik meg, mint a kiállítótérekben. Nekünk 1990-ben kellett volna a neoavantgárdot a zászlóira tűzni és azt mondani, hogy ez volt az, ami előbbre vitte a művészeti életet, mert ténylegesen ez is történt. Nálunk nem volt éles határ a hivatalos és a túrt művészet között, a kemény szocreál nem létezett – de volt egy köztés, minőségileg is értékelhető tendencia, amelynek viszont messze nincs olyan jelentősége, mint az Iparterv-csoport munkásságának. Fenntartásaim vannak, amikor előkerülnek kabinetértékű, szalonértékű művek, mint a *Keretek közt* című kiállításon a

Magyar Nemzeti Galériában. A gyűjtemény részei, adnak egyfajta képet a korszakról, de sokkal inkább kultúrtörténeti a jelentőségük, mintsem művészeti.

A fenti okok miatt itthon nem lehetett 1990-ben egy olyan radikális profiltisztítást végrehajtani, ami után elkezdtük volna felírni, hogy melyek a nemzetközi művészeti tendenciákkal párhuzamos irányzataink. Két éve megrendeztem a *Westkunst – Ostkunst. Válogatás a gyűjteményből* című állandó kiállítást, amely éppen ezekről a párhuzamosságokról szól. Ott van a párhuzam a pop art, a fluxus és a konceptművészet között, egyik sem kevésbé időtálló, mint a másik. Ion Grigorescu üzenete nem kevesebb Beuys üzeneténél, de ő egy más társadalmi kontextusban működött.

Említette, hogy a Nyugat sem kegyesebb. Ez a hozzáállás összefügg azzal, hogy az elmúlt években a Ludwig Múzeum kiállításaiban van egy nagyon erős regionális fókusz?

F. J.: Ez nem véletlen. Egyrészt ezek a tendenciák most kerülnek feldolgozásra. Sorra alakulnak nagyon jelentős magángyűjtemények, amelyek fontos alapot adnak a múzeumi munkához. A mi dolgunk az, hogy megkerülhetetlenül tegyük a valódi értékeket, és ne vegyítsük „műtermi hulladékokkal”.

A szakmai feldolgozás eredménye mindig a katalógus, ez sok energiát és pénzt igényel. Egy-egy téma feldolgozásához egész teamek kellene. Ezt a múzeum leginkább külsős szakemberek bevonásával tudja végrehajtani. De nincsenek ideális körülmények. Hiányzik a forrás az úgynevezett projektpénzekre, amiből szerzők, kutatók meg tudnának élni a kutatás mellett. Legfontosabb saját produktumaink azok a kiállítások, ahol egyéni életművek kerültek feldolgozásra, illetve a külföldi művészetet bemutató válogatások, mint amilyen az albán és az ukrán kiállítás volt: ezek olyan kortárs jelenségek, amelyek egyelőre még szürke foltok a palettán. A regionalizmussal nincs baj, csak nem kell szégyellni.

Kortárs életmű-kiállítások azonban nincsenek a Ludwigban.

F. J.: Azt csinálja más. Mi a lezárt életművek értékelésével, elemzésével akarunk foglalkozni, mint amilyen a Türk Péter-kiállítás volt. Van még pár életmű, ami fontos lenne, hogy sorra kerüljön. De egy életmű feldolgozása hatalmas feladat, és ezt jelenleg a múzeum nem tudja teljesíteni. Ehhez nagyobb szakmai stábra vagy más egzisztenciális bázisra lenne szükség. Ha létezne szabadúszó kurátor életforma, akkor egy kurátor egy-két évig csak egy témával tudna foglalkozni adminisztratív feladatok

foto: Végei Dániel

LAKNER ANTAL: Home transporter – a talicskapad, INERS – passzív munkaeszközök-sorozat, 1999, szinterezett vas, rozsdamentes acél, elektromotor, gumi, HUNGART © 2019

nélkül, ahogyan az Nyugat-Európában történik. És a honoráriumából meg tudna élni. Az más helyzetet eredményezne.

Mit vár az idei Velencei Biennálétól, amin Waliczky Tamás lesz a magyar kiállító? Az is újdonság, hogy egy külföldi tag, Timotei Nădășan is ott volt a zsűriben.

F. J.: Szándékosan hívtunk külföldi tagot. A nemzetközi zsűritag bevonása azzal jár, hogy a pályázatot kétnyelvűvé kell tenni. Ezt a munkát pedig nem lehet elvárni, mivel a

szükséges nyelvi felkészültség keveseknél van meg, ez pedig elmozdítaná az egészet egy olyan irányba, hogy az nyer, aki a legjobban tud angolul.

Azért örültem, hogy a zsűri Waliczky Tamás mellett döntött, mert ő lesz az első, akivel be tudjuk mutatni, hogy a kortársaink közt vannak nagyon komoly médiaművészek. Fontos lépés, hogy nemcsak beemelünk egy újmédiás művészt egy kiállításba, hanem nemzeti reprezentációs térben mutatjuk meg.

Idefele jövet jutott eszembe, hogy épp nőnapon beszélgetünk. Hogy érzi, nehezebb ma Magyarországon nőként múzeumigazgatónak lenni? A héten voltam a Pulszky 150 című konferencián, ahol az intézményvezetők kerekasztalon csak férfiak vettek részt.

F. J.: Számomra ez inkább lelkiismereti kérdés, hogy mennyit vesztett a családom azzal, hogy vezetői pozícióban voltam, vagyok. Az én generációmban az emancipáció már nincs tematizálva, de látom, hogy egyre kevesebb a női felsővezető. Én nem érzem magam negatívan megkülönböztetve, de a megkülönböztetés garantáltan létezik.

foto: Végei Dániel

Múzeumpedagógiai alkotótér a Ludwig 30 – Felülírás című pop-up kiállításon